ADVIES 12/07 | November 2012

SER

Naar een Energieakkoord voor duurzame groei

SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD

ADVIES 12/07 | 2012

SER

Naar een Energieakkoord voor duurzame groei

UITGEBRACHT AAN DE MINISTER VAN ECONOMISCHE ZAKEN
EN DE STAATSSECRETARIS VAN INFRASTRUCTUUR EN MILIEU

NR.7 - NOVEMBER 2012

SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD

Sociaal-Economische Raad

De Sociaal-Economische Raad (SER) adviseert het kabinet en het parlement over de hoofdlijnen van het te voeren sociaal en economisch beleid en over belangrijke wetgeving op sociaal-economisch terrein. Daarnaast heeft de SER bestuurlijke taken met betrekking tot de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie (PBO), waaronder het toezicht op de product- en bedrijfschappen. Ook is de SER betrokken bij de uitvoering van enkele wetten.

De SER is in 1950 ingesteld bij de Wet op de bedrijfsorganisatie (Wbo). Zitting in de SER hebben vertegenwoordigers van ondernemers en van werknemers, en kroonleden (onafhankelijke deskundigen). De raad is een onafhankelijk orgaan dat door het gezamenlijke Nederlandse bedrijfsleven wordt gefinancierd.

De SER wordt bij de uitvoering van zijn functies bijgestaan door een aantal vaste en tijdelijke commissies. Enkele vaste commissies zijn onder bepaalde voorwaarden ook zelfstandig werkzaam.

Op www.ser.nl vindt u actuele informatie over de samenstelling en de werkzaamheden van de SER en zijn commissies. Ook alle circa 1000 adviezen die sinds 1950 zijn verschenen, zijn daar op te zoeken. Adviezen van de laatste jaren zijn bovendien in gedrukte vorm verkrijgbaar.
Het SERmagazine brengt maandelijks nieuws en achtergrondinformatie over de SER, de overlegeconomie en belangrijke sociaal-economische ontwikkelingen.

Inhoudsopgave

1. Inleiding 7

2. Waarom een nieuw elan? 9

3. Versnelling transitieprocessen noodzakelijk 11

4. Naar een Energieakkoord voor duurzame groei 15

Bijlagen

1. Adviesaanvraag Energie en Economie 21
2. Samenstelling ad hoc-Commissie Energie en Economie 27

Advies

1 Inleiding

In dit advies reageert de Sociaal-Economische Raad op de adviesaanvraag over energie en economie die minister Verhagen van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie namens het kabinet-Rutte op 5 juni 2012 heeft verzonden (bijlage 1)[1]. De aanvraag richt zich in het bijzonder op kansen en bedreigingen van het Nederlandse bedrijfsleven in het licht van klimaatverandering, stijgende energieprijzen, groeiende mondiale vraag naar fossiele brandstoffen en toenemende mondiale concurrentie.

De SER ziet de komst van een nieuw kabinet als een uitgelezen moment om met nieuw elan voor te sorteren op een robuust, toekomstbestendig energie- en klimaatbeleid; een beleid, consistent op lange termijn, dat inspeelt op de grote uitdagingen in de sfeer van energie en klimaat, maar ook op de kansen en bedreigingen die hieruit voortvloeien voor bedrijven, instellingen (scholen, ziekenhuizen, woningcorporaties) en burgers.

De uitdagingen en bedreigingen zijn welbekend en hebben veel dimensies[2]: ecologisch (klimaatverandering en milieuaantasting, twee-graden-doelstelling VN bijna onhaalbaar), economisch (innovatie- en exportkansen voor *cleantech*-bedrijven, hoge energie- en milieukosten voor Nederlandse bedrijven, effecten op de internationale concurrentiepositie van het bedrijfsleven, verminderde betrouwbaarheid van de elektriciteitsvoorziening, verduurzaming van de economie), sociaal (werkgelegenheidsperspectieven, kwaliteit van de arbeid, inkomens- en koopkrachteffecten), maatschappelijk (gedragsaanpassingen van consumenten en ondernemers, burgers die eigen energie opwekken), infrastructureel (nieuwe balans tussen conventionele en hernieuwbare energiebronnen, uitbreiding interconnectiecapaciteit) en geopolitiek (importafhankelijkheid van instabiele regio's, trage besluitvorming internationaal klimaatbeleid).

De behoefte aan nieuw elan vindt brede steun: in de politiek, in het bedrijfsleven[3] en bij maatschappelijke organisaties[4]. Dit heeft zich vertaald in de politieke oproep om tot een akkoord te komen dat zich richt op een duurzame energiehuishouding

1 Het ontwerpadvies is voorbereid door de ad-hoccommissie Energie en Economie. Zie bijlage 2 voor de commissiesamenstelling.
2 Zie Johansson, T.B. [et al.] [eds.] (2012) *Global Energy Assessment,* Laxenburg : IIASA.
3 VNO-NCW, MKB-Nederland en LTO Nederland (2012) *Nederland moet het weer gaan verdienen: Duurzame groei door ondernemerschap,* Den Haag.
4 Zo geeft een veelheid van organisaties steun aan het initiatief 'Nederland Krijgt Nieuwe Energie'; zie *www.nederlandkrijgtnieuweenergie.nl.*

in 2050[5]. Dit akkoord beoogt de uiteenlopende belangen van de vele stakeholders te overbruggen en te verbinden. Dit gebeurt in de wetenschap dat in een langetermijnperspectief het gezamenlijke belang ver uitstijgt boven de deelbelangen van afzonderlijke belanghebbenden.

De SER biedt aan zijn platformfunctie te benutten voor de totstandkoming van een breed maatschappelijk gedragen Energieakkoord voor duurzame groei. Het gaat hierbij om draagvlak door de partijen in de SER, de deelnemende natuur- en milieuorganisaties en andere relevante stakeholders.

De raad is ervan overtuigd dat de beoogde ingrijpende langetermijnaanpassingen in de energiehuishouding en de economie alleen kans van slagen hebben als zowel politieke partijen als relevante maatschappelijke organisaties zich hier met volle overgave aan verbinden en dit ook in de loop van de tijd volhouden. Commitment en continuïteit blijken in combinatie basisvoorwaarden voor succes[6].

5 De breed gedragen Tweede Kamermotie Verburg/Samsom van 26 april 2011 roept op om met alle hoofdrolspelers "te komen tot een langjarig energietransitieakkoord, waarin energiezekerheid en verduurzaming centraal staan, teneinde in 2050 een duurzame energiehuishouding te hebben gerealiseerd." (Zie: Tweede Kamer (2011-2012) 31 239 *Stimulering duurzame energieproductie,* nr. 109). Tijdens het verkiezingsdebat 'Hoe krijgt Nederland nieuwe energie' van 3 september 2012 hebben de fractiespecialisten van VVD, SP, PvdA, D66, CDA, ChristenUnie, GroenLinks en Partij voor de Dieren afgesproken dat zij kort na de verkiezingen van 12 september – ongeacht de uitslag – met elkaar overleg zullen plegen om te komen tot een Nationaal Energietransitie Akkoord.

6 PBL; Boot, P. (2011) Hoe doet Nederland het ten opzichte van omringende landen? *http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/PBL-ECN-2011-hoe-doet-nederland-het-tov-omringende-landen-Pieter-Boot.pdf.* Zie ook: Roland Berger Strategy Consultants (2012) *Clean Economy, Living Planet: Building the Dutch clean energy technology industry,* Amsterdam, in opdracht van het Wereld Natuur Fonds.

2 Waarom een nieuw elan?

Het vermogen om onze energiehuishouding aan te passen aan de snel veranderende omstandigheden in binnen- en buitenland is cruciaal voor de toekomstbestendigheid van de Nederlandse economie, de werkgelegenheidkansen van de beroepsbevolking en daarmee de toekomstige welvaart van onze bevolking.

Zoals de SER eerder heeft geconstateerd, is een van de kernproblemen in het Nederlandse energie- en klimaatbeleid de onvoldoende bestendigheid van het beleid[1]. Onzekerheid ten aanzien van investeringsbeslissingen is het gevolg. Consistentie en coherentie van beleid zijn hoogst noodzakelijk omdat er de komende jaren grote investeringen nodig zijn om de transitie naar een betrouwbare, betaalbare en schone energiehuishouding te realiseren[2]. Voorspelbaarheid bevordert de investeringsbereidheid van bedrijven, instellingen en burgers (zicht op toekomstige energielasten). Het gaat immers vaak om grote investeringen met lange afschrijvingstermijnen.

Onzekerheid over het investeringsklimaat vertraagt dit transitieproces met alle gevolgen van dien: het belemmert aanpassingen in de richting van een koolstofarme economie, zet de concurrentiepositie – en daarmee de werkgelegenheid – van de energie-intensieve industrie onder druk, vergroot de importafhankelijkheid van energie uit instabiele regio's en beperkt de kansen van Nederlandse bedrijven in de snel groeiende mondiale 'cleantech'-markten. Bovendien frustreert het de dynamiek die in de samenleving – bedrijven, gemeenten, maatschappelijke organisaties en burgers – aanwezig is om de energiehuishouding in een duurzame richting om te vormen.

Op de achtergrond speelt ook het gegeven dat er sprake is van veel deelbelangen, die het gezamenlijke, overstijgende maatschappelijke belang in ons land tot nu toe steeds in de weg hebben gestaan. Daardoor is er te weinig synergie tussen de vele initiatieven die momenteel in de samenleving plaatsvinden, de inspanningen van individuele bedrijven en het overheidsbeleid. Een nieuw elan vraagt om een gedeeld perspectief voor de lange termijn.

1 SER (2010) Advies *Meer werken aan duurzame groei,* publ.nr. 10/03.
2 De SER spreekt in zo'n geval van een duurzame energiehuishouding. Zie: SER (2006) Advies *Naar een kansrijk en duurzaam energiebeleid,* publ.nr. 06/10.

3 Versnelling transitieprocessen noodzakelijk

De uitstoot van broeikasgassen en andere vervuilende stoffen moet de komende decennia drastisch naar beneden. Zo streeft de Europese Unie naar 80-95 procent geringere CO_2-uitstoot in 2050 ten opzichte van 1990, in de context van mondiale klimaatafspraken. Maar ook op de middellange termijn zijn er forse inspanningen nodig om doelstellingen voor 2020 ten aanzien van CO_2-uitstoot, energiebesparing en het aandeel hernieuwbare energie te halen[1]. Mede door de aankoop van emissierechten kan Nederland waarschijnlijk voldoen aan de Kyoto-verplichting om – over de periode 2008 tot 2012 – de emissies van broeikasgassen gemiddeld met 6 procent te verminderen ten opzichte van 1990[2]. Met het huidige beleid lukt het echter niet om in 2020 het beoogde aandeel hernieuwbare energie van 14 procent te realiseren. Zonder aanvullend beleid komt het aandeel naar verwachting uit tussen de 7 en 10 procent, met reeds voorgenomen beleid tussen 9 en 12 procent. Overigens heeft dit geen consequenties voor de CO_2-uitstoot van de Europese energiesector, omdat deze onder het emissiehandelssysteem valt met een vast CO_2-plafond in 2020.

Een groeiend aandeel wind- en zonne-energie vraagt om meer flexibiliteit en afstemming in het energiesysteem teneinde grotere aanbodschommelingen van deze energiebronnen te kunnen accommoderen. Voor de inzet van biomassa geldt dat voorkoming van negatieve duurzaamheidseffecten elders (verdringing voedselproductie, aantasting biodiversiteit, slechte lokale arbeidsomstandigheden) van groot belang is, alsmede dat biomassa het eerst wordt ingezet voor producten met de meeste toegevoegde waarde[3].

Tegelijkertijd vereist het transitieproces zorgvuldige aanpassingen in de Nederlandse economie. Deze leunt in belangrijke mate op sectoren als energie, logistiek, chemie, basismetaal en agro die vooral afhankelijk zijn van de toegang tot grote hoeveelheden grondstoffen en energie tegen internationaal concurrerende prijzen. Relatief dure energie uit instabiele regio's maakt onze samenleving extra kwetsbaar,

1 De Nederlandse doelstellingen zijn van de Europese doelstellingen voor 2020 afgeleid:
- 20% vermindering van de uitstoot van broeikasgassen t.o.v. 1990 (dit kan oplopen tot 30% wanneer er een internationaal klimaatakkoord wordt gesloten). Voor Nederland geldt een reductie van 16% voor de non-ETS-sectoren. De ETS-sectoren reduceren 21%.
- 20% van het totale energiegebruik moet afkomstig zijn uit hernieuwbare energie, zoals wind- en zonne-energie; voor Nederland geldt een doelstelling van 14%.
- Jaarlijks 1,5% energiebesparing op energieconsumptie als uitvloeisel van de Richtlijn energie-efficiëntie die in 2012 is herzien.

2 PBL (2012) *Balans van de leefomgeving 2012,* Den Haag/Bilthoven.

3 SER (2010) Advies *Meer chemie tussen groen en groei: De kansen en dilemma's van een biobased economy,* publ.nr. 10/05.

zeker nu in concurrerende regio's als Azië en de VS energie in ruimere mate en tegen lagere prijzen beschikbaar is. De aanpassingen binnen bedrijven vragen om technologische vernieuwing, maar ook om aanpassingen in het arbeidsproces, de werkwijze en de inzet, betrokkenheid en kwaliteiten van medewerkers (*human capital*-agenda); sociale innovatie is hierbij het sleutelbegrip.

De transitie naar een duurzame energiehuishouding en een koolstofarme economie is in veel landen in volle gang en onomkeerbaar. Juist een land als Nederland met zijn handelsfunctie, energie-intensieve industrie en grote kennis op tal van energieterreinen moet de krachten kunnen bundelen om goed in te spelen op de kansen en bedreigingen die met dit proces gepaard gaan. De noodzaak om krachten te bundelen en in te spelen op de maatschappelijke dynamiek is des te groter in de wetenschap dat de overheidsfinanciën de komende decennia onder druk zullen blijven staan.

De transitie biedt economische kansen, nationaal en internationaal.
Juist nu de bouwsector onder grote druk staat, zouden bijvoorbeeld in eigen land de talloze mogelijkheden voor energie- en kostenbesparing in de gebouwde omgeving beter benut kunnen worden. Dat levert naast een lagere energierekening en milieuwinst ook positieve werkgelegenheidseffecten op. In de bouw en daaraan gerelateerde sectoren kan werkgelegenheid behouden blijven en dienen zich mogelijkheden aan voor nieuwe, kwalitatief aantrekkelijke werkgelegenheid. Adequate scholings- en opleidingsprogramma's zijn nodig om zittend personeel van de benodigde nieuwe kennis en vaardigheden te voorzien en om nieuw personeel op hun toekomstige taakuitoefening toe te rusten.
Een goed doordachte, samenhangende en voorspelbare aanpak die ook inspeelt op de vele initiatieven op lokaal niveau kan bijdragen aan een herstelpad uit de crisis. Ook de overheid moet als aanjager haar steentje bijdragen (*launching customer*).

Internationaal liggen er grote kansen voor Nederlandse bedrijven op de snel groeiende mondiale markten voor schone energietechnologieën. Wereldwijd liet deze 'cleantech'-sector de afgelopen jaren een gemiddelde jaarlijkse groei zien van 10 procent of meer[4]. Daarnaast kan Nederland profiteren van de belangrijke rol van gas in de transitie naar een duurzame energiehuishouding. Nederland heeft veel kennis en ervaring met productie, handel en transport van aardgas. De kansen liggen voor het grijpen. Ons land bezit op deze terreinen immers zowel veel kennis als een groeiend

4 Roland Berger Strategy Consultants (2012) *Clean Economy, Living Planet: Building the Dutch clean energy technology industry,* Amsterdam, onderzoek in opdracht van het Wereld Natuur Fonds.

aantal veelbelovende bedrijven. Ook hier biedt een goed samenspel tussen overheid, het desbetreffende bedrijfsleven en andere stakeholders volop mogelijkheden voor Nederlandse bedrijven om een goede positie op groeimarkten te realiseren en daarmee nieuwe economische activiteiten en werkgelegenheid tot stand te brengen. Hier heeft de Topsector Energie de opdracht om innovatie en perspectiefvolle bedrijvigheid aan te jagen.

Kortom, er zijn kansen voor het bedrijfsleven aanwezig door nieuwe economische activiteiten in bestaande en groeiende sectoren, voor werknemers door het ontstaan van nieuwe, hoogwaardige werkgelegenheid en behoud van bestaande werkgelegenheid in een nieuwe setting en voor burgers door meer mogelijkheden om zelf regie te voeren over de eigen energiehuishouding.

4 Naar een Energieakkoord voor duurzame groei

De SER constateert dat er grote behoefte is aan een consistent en coherent energie- en klimaatbeleid dat richting geeft en houvast biedt voor langetermijnbeslissingen en een breed draagvlak geniet. Consistentie en coherentie moeten zorgen voor zekerheid voor investeerders waarbij doelen op geïntegreerde wijze effectief en efficiënt gerealiseerd worden. Wanneer het beleid daar niet aan voldoet, blijven beleidsaanpassingen nodig.

Bij het beoogde langetermijnbeleid gaat het om een visie op verschillende schaalniveaus (nationaal, Europees en mondiaal) dat als kompas fungeert, om een langetermijnkader dat de uitgangspunten en spelregels vastlegt en inspeelt op de kansen en bedreigingen voor Nederland. Ook schept het kader ruimte voor de grote dynamiek die aanwezig is op het terrein van energie en klimaat in de samenleving (bedrijven, gemeenten, maatschappelijke organisaties en burgers). Zo willen steeds meer traditionele energieconsumenten zelf investeren in energieopwekking en daarmee tevens energieproducent worden. Alleen een langetermijnbeleid dat inspeelt op deze dynamiek kan daarvoor ruimte bieden.

De internationale inkadering is hierbij van groot belang. Dit is van belang omdat de energie- en klimaatdoelstellingen stevig Europees zijn verankerd. Dit is ook van belang omdat het Nederlandse energiesysteem deel uitmaakt van de internationale systemen, waaronder de Noordwest-Europese elektriciteitsmarkt. Uiteraard is ook de grote verwevenheid van het Nederlandse bedrijfsleven in de internationale economie hierbij aan de orde.

Tegen deze achtergrond beveelt de SER het nieuwe kabinet aan om in te zetten op een breed gedragen Energieakkoord voor duurzame groei. Dat akkoord mag niet vrijblijvend zijn, maar moet instrumenten bevatten die daadwerkelijk de wissels van het energie- en klimaatbeleid omzetten. De raad is graag bereid zijn platformfunctie ten volle te benutten om een actieve bijdrage te leveren aan de totstandkoming hiervan. Daar wil de raad alle relevante maatschappelijke stakeholders bij betrekken.

Het Energieakkoord voor duurzame groei moet een beleidsvisie bevatten, uitgangspunten formuleren, rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden benoemen, instrumenten aanreiken die de gewenste gedragsveranderingen uitlokken (juiste incentivestructuur, voorspelbaarheid van maatregelen) en voorstellen doen voor

een eerlijke toerekening van kosten en baten, rekening houdend met overgangstrajecten en de toegang tot energie voor lage inkomensgroepen.

Het Energieakkoord voor duurzame groei moet in elk geval conclusies omvatten op de volgende gebieden. Het betreft:

1. Beleidscontinuïteit: welk beleid moet worden voortgezet?
2. Hoe kan het beleid worden gedifferentieerd en aangepast op de volgende schaalniveaus:
   - Nationaal beleid voor nationale sectoren (onder meer energiebesparing in gebouwde omgeving, decentrale energieopwekking en de modernisering van het energiesysteem ('smart grid')), beïnvloeding consumentengedrag (energiezuinig en duurzaam consumeren), werkgelegenheidsperspectieven (kwantitatieve en kwalitatieve werkgelegenheidsontwikkelingen, beschikbaarheid van gekwalificeerd personeel, opleidingsfaciliteiten voor nieuwe banen in de 'cleantech'-sectoren, om-, her- en bijscholing voor personeel in de omslag naar 'groene banen').
   - Europees gerelateerd beleid voor de elektriciteitsproductiesector, bijvoorbeeld door energie- en klimaatbeleid zo veel mogelijk Europees te harmoniseren, door afstemming op de Noordwest-Europese elektriciteitsmarkt te bevorderen en door versterking van het emissiehandelssysteem (ETS) als instrument. Het beleid houdt rekening met de wijze waarop het Nederlandse energiesysteem verweven is met internationale energiemarkten, bijvoorbeeld voor aardgas.
   - Beleid gericht op precompetitieve innovaties, en op aanpassingsprocessen van de internationaal opererende (energie-intensieve) industrie (zoals bijvoorbeeld via de biobased economy) en de 'cleantech'-sector, en het behouden van toegang tot concurrerende energieprijzen voor de internationaal concurrerende industrie en luchtvaart.

Vooruitlopend op dit akkoord wijst de SER op het belang van een heldere coördinatie tussen departementen, die recht doet aan de vele beleidsdimensies (inclusief fiscale, sociale en arbeidsmarktaspecten). Wat de verdeling van verantwoordelijkheden betreft, adviseert de raad om in het nieuwe kabinet het beleid voor ondernemen, energie en innovatie, inclusief energiebesparing in gebouwen en ook de ruimtelijke aspecten van het energiebeleid bij één bewindspersoon te leggen. Gelet op de grote verbondenheid tussen energie en klimaat, adviseert de SER ook om het klimaatbeleid, en in ieder geval ETS, bij dezelfde bewindspersoon onder te brengen.

De inzet van de SER is om het Energieakkoord voor duurzame groei uiterlijk zes maanden na de start van het nieuwe kabinet af te ronden. Het akkoord moet worden gedragen door de partijen in de SER, de deelnemende natuur- en milieuorganisaties,

aangevuld met de andere relevante maatschappelijke stakeholders. Steun aan het beoogde akkoord is vrijwillig maar zeker niet vrijblijvend. Betrokkenen committeren zich – binnen hun verschillende sferen van verantwoordelijkheid – ten volle aan de te maken afspraken voor zover deze betrekking hebben op terreinen waar ze in staat zijn invloed op uit te oefenen. Een behoorlijke mate van representativiteit van organisaties is een belangrijk criterium om aan het beoogde akkoord deel te nemen.

Het gaat om een langetermijncommitment, zowel politiek als maatschappelijk. Snelheid is geboden. Het zijn immers de investeringen van nu die het beeld van 2050 grotendeels zullen bepalen.

Den Haag, 16 november 2012

W. Draijer
Voorzitter

V.C.M. Timmerhuis
Algemeen Secretaris

Bijlagen

Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Voorzitter van de SER
T.a.v. de heer dr. A.H.G. Rinnooy Kan
Bezuidenhoutseweg 60
Postbus 90405
2509 LK DEN HAAG

Directoraat-generaal voor Energie, Telecom en Mededinging
Directie Energie en Duurzaamheid

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 30
2594 AV Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/eleni

Behandeld door
drs. F.H. de Haan

T 0070 379 7420
F 0070 379 7004
f.h.dehaan@mineleni.nl

Ons kenmerk
DGETM-ED / 12064426

Bijlage(n)
1

Datum - 5 JUN 2012

Betreft Adviesaanvraag Energie en Economie

Geachte heer Rinnooy Kan,

Het kabinet heeft in 2011 besloten de SER advies te vragen over Energie en Economie, in het bijzonder inzake het aanpassingsvermogen van de economie in het licht van klimaatverandering, stijgende energieprijzen, afnemende fossiele brandstoffen en mondiale concurrentie.

Een viertal ontwikkelingen wordt als aanleiding gezien voor deze SER-adviesaanvraag:

1. Nationale economieën zijn nauw met elkaar verweven geraakt.
2. Nederland kent naast een groeiende dienstensector veel industriële bedrijvigheid en heeft daardoor een energie-intensieve economie.
3. In het kader van het klimaatbeleid is in de EU de ambitie afgesproken om in 2050 80–95% CO_2-reductie ten opzichte van 1990 te bereiken in de context van de noodzakelijke reducties van ontwikkelde landen als groep ten behoeve van de tweegradendoelstelling.
4. Het kabinet legt in het energiebeleid nadruk op de internationale en economische pijlers.

Ik heb het genoegen u hierbij deze adviesaanvraag te doen toekomen.

Het kabinet zou het advies gaarne uiterlijk eind 2012 ontvangen. In de fase van meer feitelijke analyse zou het kabinet graag betrokkenheid zien van organisaties als CPB, PBL en ECN. Deze fase zou mogelijk rond de zomer van 2012 zijn beslag kunnen krijgen. Ik zou het erg waarderen als reeds in september enkele hoofdlijnen en richtingen van het advies kunnen worden aangereikt.

Specifieke aandacht vraagt het kabinet voor het vraagstuk van maatschappelijke participatie en draagvlak (bij burgers en het bedrijfsleven) bij de transformatie van de economie en de energiehuishouding. Daarbij is het aanboren van expertise van instanties als SCP en universiteiten van belang. Voor een goede maatschappelijke inbedding is mijns inziens een belangrijke rol weggelegd voor

o.a. milieuorganisaties, burger- en consumentenorganisaties en lokale energie- en klimaatorganisaties.

Hoogachtend,

drs. M.J.M. Verhagen
Minister van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

SER-adviesaanvraag over Energie en Economie

Algemeen

De kern van het energiebeleid –zie o.a. het Energierapport 2011 - is:

- De overgang naar een schonere energievoorziening
- Economisch perspectief energiesector
- Zorgen voor een betrouwbare energievoorziening

Het kabinet kiest voor een internationale en economische insteek met vijf speerpunten:

- Een modern industriebeleid met het topsectorenbeleid gericht op vernieuwing en groene groei
- Uitbreiden van het aandeel hernieuwbare energie
- Ruimte bieden aan alle energieopties op weg naar 2050
- Green Deal
- Investeren in een goed werkende Europese energiemarkt met een adequate infrastructuur

Achtergronden bij adviesaanvraag

Nationale economieën zijn in de afgelopen decennia nauw met elkaar verweven geraakt. Met de komst van nieuwe wereldspelers zal de internationale concurrentie worden verscherpt. Energie ontwikkelt zich de komende jaren in toenemende mate als een belangrijke concurrentiefactor. De energierekening stijgt en blijft naar verwachting stijgen, wat burgers en bedrijven in de portemonnee zullen merken.

Nederland kent veel industriële bedrijvigheid en heeft daardoor een energie-intensieve economie. Het is van belang de positie van de industrie en bedrijven in Nederland die al voldoen aan hoge maatstaven van duurzaamheid stevig te verankeren. Als zij zich elders vestigen, waar lagere eisen worden gesteld aan duurzaamheid, kan dat ongunstig zijn voor zowel de welvaart van Nederland als voor de duurzaamheid mondiaal. Nederland wil een modernisering van het Europese energie- en klimaatbeleid voor na 2020. Daarbij moet de concurrentiepositie van bedrijven -in de mondiaal verschuivende economische machtsverhoudingen– nadrukkelijk worden betrokken.

In het kader van het klimaatbeleid is in de EU de ambitie afgesproken om in 2050 80–95% CO_2-reductie ten opzichte van 1990 te bereiken in de situatie dat andere (belangrijke) economieën soortgelijke maatregelen nemen. Op dit moment is daar nog geen sprake van. Bij de discussie binnen de EU over klimaatbeleid na 2020 zet Nederland daarom in op een Europese doelstelling van 40% in 2030 onder voorwaarde van adequate mondiale actie en een adequate waarborging van de concurrentiepositie van het Europese bedrijfsleven. Daarbij pleit
Nederland wil een vernieuwde Europese beleidsmix voor klimaat en energie na 2020. Daarin staan vereenvoudiging, minder stapeling van doelen (kosteneffectiviteit) en het stimuleren van innovatie centraal. Dat betekent in ieder geval geen nationale energiebesparing - of duurzaam energiedoel na 2020.

Een eventueel doel voor hernieuwbare energie op Europees niveau moet complementair zijn aan het CO_2-reductiedoel.
Richting een schonere energievoorziening zal hernieuwbare energie, naast fossiele en nucleaire energie, een groter onderdeel uitmaken van de Europese energiemix. Alhoewel de kosten voor hernieuwbare energie zullen dalen, zal het pas op lange termijn rendabel zijn. Hierbij zijn innovaties essentieel. Om de innovatie- en concurrentiekracht van Nederlandse energiesector te versterken is energie aangemerkt als economisch topsector. De sector heeft op 7 deelthema's innovatiecontracten opgesteld. Binnen deze innovatiecontracten zijn scherpe keuzes gemaakt, alleen op de innovaties waar Nederlandse partijen tot de top van de wereldmarkt (kunnen gaan) behoren wordt geïnvesteerd. Deze 7 thema's zijn: energiebesparing gebouwde omgeving, energiebesparing industrie, gas, smart grids, wind op zee, zon-PV en bio-energie. In de door het kabinet bepleite vernieuwde EU klimaat- en energie beleidsmix voor na 2020 moeten ook de nieuwe kansen – voor nieuwe en comparatief sterke bestaande spelers in de Nederlandse economie - als gevolg van de wereldwijde energietransformatie goed worden gefaciliteerd. Een grote groep bedrijven en kennisinstellingen is in Nederland zeer actief aan de slag met de praktische invulling daarvan op diverse terreinen.

Het kabinet legt in het energiebeleid nadruk op de internationale en economische pijlers. Gegeven de toenemende mondiale vraag naar fossiele brandstoffen is het een uitdaging om de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen en prijsschommelingen te verminderen. Tegelijkertijd moet de transformatie goed zijn voor de Nederlandse economie. Dat betekent een balans tussen groen en groei. Het kabinet wil inspelen op de kracht van de energiesector en die verder vergroten door samen te werken met ondernemers en onderzoekers aan nieuwe energietechnieken, zodat Nederland zich internationaal kan blijven onderscheiden als energieland. Overheid, bedrijfsleven en andere stakeholders zullen gezamenlijk nieuwe wegen moeten zoeken om verdere verduurzaming van de economie en van de energiehuishouding te realiseren. Het is van belang dat daarbij afwegingen, weerstanden en dilemma's transparant worden gemaakt. Over de gewenste richting op lange termijn lijkt een redelijke mate van overeenstemming te bestaan, zij het met verschillende accenten in motieven zoals energievoorzieningszekerheid, klimaatverandering en schaarse grondstoffen. Echter, bij de vertaling naar concrete beleidsvoornemens (zowel in de EU en nationaal) komen de grenzen van het draagvlak, ook in het bedrijfsleven, al snel in zicht vanwege de concurrentiepositie van bestaande bedrijven. Tegelijkertijd is een groeiende groep bedrijven zeer actief aan de slag met duurzaamheid, energiebesparing en duurzame energie.

Adviesvraag
Voor bestaande bedrijven en sectoren (als de energie-intensieve industrie, de landbouw en met name tuinbouw, de elektriciteitssector, de gebouwde omgeving) vraagt bovengenoemde om aanpassing, wat gepaard gaat met risico's en kansen. Dat roept de volgende hoofdvraag op:

Hoe ziet de SER de kansen en bedreigingen voor het bestaande Nederlandse bedrijfsleven in het licht van klimaatverandering, stijgende energieprijzen, afnemende fossiele brandstoffen en mondiale concurrentie? Welke punten vragen met prioriteit aandacht? Hoe verhoudt zich dit tot economische kansen in andere sectoren (zoals dienstverlening) en door het ontstaan van nieuwe bedrijvigheid?

Bij de beantwoording van deze vraag kunnen de volgende elementen worden betrokken:

1. Hoe, waar, op wat precies, en door wie kan hierop worden geanticipeerd, in aansluiting op het bestaande beleid? Wie heeft daarbij welke rol?
   a. Hoe kan worden geanticipeerd op de prioritaire aandachtspunten, in aansluiting op het bestaand nationaal beleid in een context van de Noordwest-Europese energiemarkten en rekening houdend met comparatieve voordelen en kansen van Nederland?
   b. Op welk schaalniveau moeten de beleidsinitiatieven worden geformuleerd? Lokaal, nationaal of (Noordwest-)Europees?
   c. Van welke aard zijn de aanpassingen, zoals technologische, maatschappelijke/sociale en economische dimensie?
   d. Wat is de rol van de verschillende betrokkenen? Te denken valt in eerste instantie aan individuele ondernemingen, energiebedrijven, brancheorganisaties, werkgevers- en werknemersorganisaties en overheden.
2. Welke bestaande of nieuwe initiatieven zijn het meest zinvol in een situatie van beperkte vooruitgang in de mondiale klimaatonderhandelingen (no-regret)?
3. Welke bestaande of nieuwe initiatieven zijn het meest zinvol om de investeringszekerheid voor het bedrijfsleven verder te vergroten, rekening houdend met de technologische, economische en politieke onzekerheden(o.a. gezien de krappe budgettaire situatie)?
4. Wat betekent dat voor innovatievermogen, de werkgelegenheidsontwikkeling en de koopkrachteffecten? Wat betekent het zetten van geleidelijke, realistische stappen naar klimaatneutraliteit, energiezekere, nieuwe en concurrerende energie voor de economie, welke sectoren/activiteiten winnen en welke verliezen? Hoe kan de balans tussen winst en verlies worden verbeterd, verliezen worden beperkt, en winsten worden vergroot?

Ten slotte

- Het kabinet zou het advies gaarne uiterlijk eind 2012 ontvangen.
- In de fase van meer feitelijke analyse is betrokkenheid van organisaties als CPB, PBL en ECN van belang. Deze fase zou rond de zomer van 2012 zijn beslag kunnen krijgen.
- Specifieke aandacht wordt gevraagd voor het vraagstuk van maatschappelijke participatie en draagvlak (bij burgers en het bedrijfsleven) bij de transformatie van de economie en de energiehuishouding. Daarbij is het

aanboren van expertise van instanties als SCP, Rathenau en universiteiten van belang.

- Voor een goede maatschappelijke inbedding is een belangrijke rol weggelegd voor milieuorganisaties, burger- en consumentenorganisaties en lokale energie- en klimaatorganisaties etc.

Samenstelling ad hoc-Commissie Energie en Economie

Leden	*Plaatsvervangende leden*
Onafhankelijke leden	
ir. W. Draijer (voorzitter)	
mw. prof.dr. B.E. Baarsma	
prof.ir. N.D. van Egmond	
prof.dr. W.C. Turkenburg	
Ondernemersleden	
dr.ir. N.C.M. Alma-Zeestraten (VNO-NCW)	
mr.ir. E. te Brake (VNO-NCW en MKB-Nederland)	ing. F.J. de Groot (VNO-NCW en MKB-Nederland)
ir. M. Engels (MKB-Nederland)	
mr. H. Grünfeld (VNO-NCW)	
J. van Hees (ZLTO)	
drs. A. Jurjus (VNO-NCW)	
Werknemersleden	
mw. E.G.M. Bos (FNV)	
B.A. Koster (MHP)	
P.F.M. de Nijs, MSc (CNV)	M. Nijlant MSc (CNV)
drs. J. Visser (FNV)	drs. E.R. Haket (MHP)
Milieuorganisaties	
drs. R.C.N. de Wit (SNM)	
drs. J.C. Berkhuizen (Ver. Milieudefensie)	
Adviserende leden	
dr. P.A. Boot (PBL)	
vacature CPB	

Ministeriële vertegenwoordigers
F. Duijnhouwer (I&M)
mw. M. van Empel (I&M)
drs. F.H. de Haan (EL&I)
K.J. Koops (I&M)
ir. J.A. Stremler (EL&I)

Secretariaat
drs. C.A. van der Wijst
drs. N.A. Bloem

Publicatieoverzicht

Algemeen

De belangrijkste adviezen en rapporten van de SER komen in boekvorm uit. Een jaarabonnement op deze publicaties kost € 90,50. Losse exemplaren kosten € 7,50, tenzij anders aangegeven.
Van de meeste adviezen wordt een aparte samenvatting gemaakt, zowel in het Nederlands als in het Engels. Deze samenvattingen kunt u raadplegen op onze website. Sommige Engelstalige samenvattingen zijn ook beschikbaar in boekvorm en zijn gratis. De bibliografische gegevens vindt u op onze website.
Het SERmagazine, met nieuws en opinies over de SER, de Stichting van de Arbeid en de overlegeconomie, verschijnt maandelijks. Een jaarabonnement is gratis.
Een overzicht van alle SER-uitgaven vindt u op onze website (www.ser.nl).

Adviezen

Naar een Energieakkoord voor duurzame groei
2012, 32 pp., ISBN 978-94-6134-046-7, bestelnr: 12/07

Naar een kwalitatief goede, toegankelijke en betaalbare zorg: een tussentijds advies op hoofdlijnen
2012, 60 pp., ISBN 978-94-6134-045-0, bestelnr: 12/06

Reactie op (conceptnota van wijziging) wetsvoorstel versterking bestuur pensioenfondsen
2012, 19 pp., ISBN 978-94-6134-044-3, bestelnr: 12/05

Verschuivende economische machtsverhoudingen
2012, 228 pp., ISBN 978-94-6134-040-5, bestelnr: 12/04

Alternatieve geschilbeslechting in de EU
2012, 84 pp., ISBN 978-94-6134-043-6, bestelnr: 12/03

Werk maken van scholing, advies over postinitiële scholingsmarkt
2012, 144 pp., ISBN 978-94-6134-038-2, bestelnr: 12/02

Voorlopige nanoreferentiewaarden voor synthetische nanomaterialen
2012, 150 pp., ISBN 978-94-6134-035-1, bestelnr: 12/01

Medezeggenschap en (I)MVO
2011, 26 pp., ISBN 978-94-6134-033-7, bestelnr: 11/11

Ontwikkeling door duurzaam ondernemen
2011, 130 pp., ISBN 978-94-6134-032-0, bestelnr: 11/10

Grenswaarden voor asbest
2011, 22 pp., ISBN 978-94-6134-029-0, bestelnr: 11/09

Klachtenbehandeling aanstellingskeuringen
2011, 42 pp., ISBN 978-94-6134-027-6, bestelnr: 11/08

Strategische Agenda Hoger Onderwijs, Onderzoek en Wetenschap
2011, 56 pp., ISBN 978-94-6134-025-2, bestelnr: 11/07

Tijden van de samenleving
2011, 124 pp., ISBN 978-94-6134-024-5, bestelnr: 11/06

Werk maken van baan-baanmobiliteit
2011, 166 pp., ISBN 978-94-6134-023-8, bestelnr: 11/05

Toekomst scholing en vorming leden ondernemingsraad
2011, 44 pp., ISBN 978-94-6134-022-1, bestelnr: 11/04

Bevolkingskrimp benoemen en benutten
2011, 200 pp., ISBN 978-94-6134-021-4, bestelnr: 11/03

Zelfstandigen en arbeidsomstandigheden
2011, 38 pp., ISBN 978-94-6134-020-7, bestelnr: 11/02

Toegang tot het recht voor de consument en de ondernemer
2011, 18 pp., ISBN 978-94-6134-018-4, bestelnr: 11/01

Meer chemie tussen groen en groei
2010, 132 pp., ISBN 978-94-6134-015-3, bestelnr: 10/05

Zzp'ers in beeld: Een integrale visie op zelfstandigen zonder personeel
2010, 208 pp., ISBN 978-94-6134-013-9, bestelnr: 10/04

Meer werken aan duurzame groei
2010, 200 pp., ISBN 978-94-6134-008-5, bestelnr: 10/03

ARIE-regeling
2010, 24 pp., ISBN 978-94-6134-002-3, bestelnr: 10/02

Advies Overheid én Markt: het resultaat telt! Voorbereiding bepalend voor succes
2010, 234 pp., ISBN 978-94-6134-001-6, bestelnr: 10/01

Benoemingsrecht Sociaal-Economische Raad 2010-2012
2009, 30 pp., ISBN 90-6587-994-3, bestelnr. 09/08

De winst van maatwerk: Je kunt er niet vroeg genoeg bij zijn
2009, 280 pp., ISBN 90-6587-992-7, bestelnr. 09/07

Aanpak inhaleerbare allergene stoffen op de werkplek
2009, 72 pp., ISBN 90-6587-991-9, bestelnr. 09/06

Consumentenrechten in de interne markt
2009, 120 pp., ISBN 90-6587-990-0, bestelnr. 09/05

Europa 2020: de nieuwe Lissabon-strategie
2009, 178 pp., ISBN 90-6587-989-7, bestelnr. 09/04

Diversiteit in het personeelsbestand
2009, 94 pp., ISBN 90-6587-988-9, bestelnr. 09/03

Rapporten

Nieuwe EU-voorstellen Regulering en toezicht financiële sector
2010, 64 pp., ISBN 978-94-6134-006-1

CSED-rapport: Naar een integrale hervorming van de woningmarkt
2010, 124 pp., ISBN 978-94-6134-004-7

CSED-rapport: Met Europa meer groei
2004, 210 pp., ISBN 90-6587-880-7

Engelstalige publicaties

The Dutch Work Councils Act
Information brochure, 2011, 38 pp., ISBN 978-94-6134-028-3

The power of consultation: The Dutch consultative economy explained
General brochure, 2010, 34 pp., ISBN 978-94-6134-011-5

Europe 2020: The New Lisbon Strategy
Abstract, 2009, 40 pp., ISBN 90-6587-991-9, orderno. 2009/04E

Nanoparticles in the Workplace: Health and Safety Precautions
Translation wiht abridged appendices, 68 pp., ISBN 90-6587-987-0, orderno. 2009/01E

Social and Economic Council's Statement on International Corparate Social Responsibility
Statement, 2008, 91 pp., ISBN 90-6587-983-8

On sustainable globalisation: A world to be won
Abridged version, 2008, 132 pp., ISBN 90-6587-979-X, orderno. 2008/06E

CAP Reform and Public Services of Agriculture
Abridged version, 2008, 52 pp., ISBN 90-6587-973-0, orderno. 2008/05E

Overige publicaties

Leidraad personeelsvertegenwoordiging – met toelichting en bijlagen
2010, 104 pp., ISBN 90-6587-998-6

Voorbeeldreglement Ondernemingsraden – met toelichting en bijlagen
2010, 264 pp., ISBN 90-6587-997-8

Alle uitgaven zijn te bestellen:

- telefonisch bij de afdeling Verkoop (070 3499 505);
- via de website (www.ser.nl);
- door overmaking van de vermelde prijs op gironummer 333281 ten name van de SER te Den Haag, onder vermelding van het bestelnummer en de titel.

Colofon

Uitgave
Sociaal-Economische Raad
Bezuidenhoutseweg 60
Postbus 90405
2509 LK Den Haag

T 070 3499 499
E communicatie@ser.nl

www.ser.nl

Tekst
Samenstelling ad hoc-Commissie Energie en Economie

Fotografie
Omslag: Shutterstock, beeldbewerking: SER

Vormgeving en druk
2D3D, Den Haag (basisontwerp); Huisdrukkerij SER

© 2012, Sociaal-Economische Raad
Alle rechten voorbehouden
Overname van teksten is toegestaan onder bronvermelding.

ISBN 978-94-6134-046-7

SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD
Bezuidenhoutseweg 60
Postbus 90405
2509 LK Den Haag

T 070 3499 499
E communicatie@ser.nl

www.ser.nl

© 2012, Sociaal-Economische Raad

ISBN 978-94-6134-046-7